

16. Németország, avagy a gyűlöletbeszéd elleni fellépés abszolút elsőbbsége

DORNFELD LÁSZLÓ

1. A gyűlöletbeszéd szabályozása

Németországban a náciizmus az a történelmi kiindulópont, ahonnan a most létező szabályozást eredeztethetjük. Az országban ezt megelőzően csak az osztályalapú gyűlöletkeltést (*Klassenverhetzung*) tilalmazta az 1871-es birodalmi Büntető törvénykönyv (*Reichsstrafgesetzbuch*) 130. szakasza. Az első gyűlöletbeszédre vonatkozó szabályozás 1960-ban került be a Büntető törvénykönyvbe. A szabályozás bevezetésének az okai nemcsak történelmiak voltak, hanem ebben az időszakban megszorodtak a szélső-jobboldali gyűlöletkeltő akciók is az NSZK-ban, ami komoly politikai felzúduláshoz vezetett.¹

1.1. A gyűlöletbeszéd a Büntető törvénykönyvben

Az alaptörvény (*Grundgesetz*) 5. szakasza tartalmazza a szólásszabadság alkotmányos szintű védelmét. A szakasz (2) bekezdése ugyanakkor azt is leszögezi, hogy ennek határait az általános jogszabályokban, a fiatalok védelmét garantáló szabályokban és a személyes becsülethez való jogban korlátozzák. A német Büntető törvénykönyv

¹ Schäfer–Anstötz, 2021.

Dr. Dornfeld László
kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
ORCID: 0000-0003-4475-7585

Dornfeld, L. (2023) 'Németország, avagy a gyűlöletbeszéd elleni fellépés abszolút elsőbbsége' in Nagy, Z. (szerk.) *Az összehasonlító jog eszközeivel a gyűlölet ellen. Az online gyűlöletbeszéd, zaklatás és megfélemlítés nemzetközi szabályozása*, 425–446. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.nz.gyuloletbeszed.10_16

(*Strafgesetzbuch*, a továbbiakban StGB) számos rendelkezést tartalmaz a gyűlölet-bűncselekmények vonatkozásában. Az egyik legfontosabb a gyűlöletre uszítás (*Volksverhetzung*) az StGB 130. szakaszában. Ennek (1) bekezdése büntetni rendeli, ha valaki a köznyugalom megzavarására alkalmas módon

- a) gyűlöletet szít, erőszakos vagy önkényes cselekvésre uszít nemzeti, faji, vallási vagy etnikai csoport, a lakosság egy része vagy egyén ellen, mert az említett csoporthoz vagy a lakosság egy részéhez tartozik; illetve
- b) mások emberi méltóságát sérti a fent említett csoportok, a lakosság egy részének vagy egyének sértegetésével, rosszindulatú rágalmozásával, mert az említett csoporthoz vagy a lakosság egy részéhez tartozik.

A (2) bekezdés büntetni rendeli az olyan tartalom terjesztését, nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételét, illetve tizennyolcadik életévét be nem töltött személy számára átadását, hozzáférhetővé tételét vagy kínálását, amely gyűlöletre vagy erőszakra uszít a korábban már említett csoportok ellen, illetve sérti ezen csoportok emberi méltóságát. Kriminlizálásra kerül továbbá az ilyen tartalmak előállítás, beszerzése, reklámozása is.

A (3) bekezdés alapján büntetendő az, aki a nácizmus emberiség elleni bűneit a köznyugalom megzavarására alkalmas módon nyilvánosan vagy gyűlésen tagadja, helyesli, vagy jelentéktelen színben tünteti fel. Ez az „egyszerű holokausztagadást” rendeli büntetni (erről bővebben a következő fejezetben). A (4) bekezdés ezen túlmenően azt is büntetni rendeli, ha valaki nyilvánosan vagy gyűlésen a köznyugalom az áldozatok méltóságát sértő módon megzavarja azzal, hogy a nemzetiszocialista önkényuralmi rendszert helyesli, dicsőíti vagy igazolja.

Az StGB államelleni bűncselekményekkel foglalkozó fejezetének 3. címe a demokratikus jogállamot veszélyeztető cselekményeket tartalmazza. A német jog lehetőséget biztosít a Szövetségi Alkotmánybíróság számára az antidemokratikus és szélsőséges nézeteket valló pártok és szervezetek betiltására. A Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal összesen 54 ilyen szélsőjobboldali szervezetet tart számon 1980-tól 2021-ig terjedően.² Az StGB 86. szakasza a betiltott pártokhoz fűződő propagandatevékenységet, míg a 86a. szakasz a szimbólumaik használatát tiltja. Utóbbi (2) bekezdése egyértelművé teszi, hogy ide kell érteni a hozzájuk kötődő zászlókat, kitűzőket, egyenruhákat, szlogeneket és köszönéseket is. Az Alkotmányvédelmi Hivatal meglehetősen részletes vonatkozó anyaga alapján ideértendő a náci szimbólumok, indulók, a karlendítés és hozzá

² Bundesamt für Verfassungsschutz, 2022.

kapcsolódó köszöntések (pl. „német üdvözlettel”, „*Mit deutschem Gruß*”) és Adolf Hitler portréi és szobrai. Az útmutató külön felhívja a figyelmet ezek populáris megjelenési formáira, pl. az internetes mémekre, amelyek szintén tiltottak a német jog szerint.³

Mindezekon felül fontos még kiemelni, hogy az StGB azon rendelkezései is alkalmazhatók a gyűlöletbeszéd egyes formái ellen, amelyek az egyéni és kollektív becsületsértés és rágalmazás ellen védenek (185–200. szakaszok). A kollektív becsületsértés valamely csoport vagy csoport közös jellemzővel bíró tagjai ellen irányul, Brugger a következő példát hozza: „a zsidók arra használják a holokausztot, hogy pénzt zsaroljanak ki Németországból”.⁴ Ilyen esetekben, ha a gyűlölködés nem éri el az StGB 130. szakaszba ütköző cselekmény súlyát, ezen rendelkezések alapján van lehetőség fellépni. Ilyen alapon, a halottak emlékének megsértéséért ítélték el Ernst Zündelt holokauszttagadásért 2007-ben.⁵

1.2. Az „Auschwitz-hazugság” és más alkotmánybírószági ítéletek

A véleménynyilvánítás alkotmányos védelmének és a büntetőjogi védelem határának egy nagyon vitás kérdése a holokauszttagadás. A Szövetségi Bíróság (*Bundesgerichtshof*) egy sokat kritizált, 1994-es ítéletében⁶ nem találta gyűlöletbeszédben bűnösnek Günter Deckert szélsőjobboldali pártvezért, és úgy ítélte meg, hogy a gázkamrás gyilkosságok „egyszerű tagadása” az elhunytak emlékének megsértéseként és becsületsértésként büntetendő. 1993-ban ezzel szemben elítélték Ernst Otto Remer egykori náci tábornokot kijelentéseire, ő ugyanakkor a holokausztot „minősítetten tagadta” (*qualifizierten Auschwitzlüge*), vagyis nemcsak a tényeket tagadta, de egyúttal azonosult is a nemzetiszocialista faji politika kijelentéseivel. A kortárs vélemények szerint ugyanakkor ez túlságosan is szűkre szabta a büntethetőség körét.⁷

Ezzel ellentétes álláspontra jutott a Szövetségi Alkotmánybírószág, amelynek apóóját egy szélsőjobboldali párt rendezvénye adta, ahol felszólalt volna David Irving közismert holokauszttagadó történész is. Ezért a bajor hatóságok csak úgy akarták engedélyezni azt, ha a szervező biztosítékot nyújt arra, hogy nem hangzanak el holokauszttagadó kijelentések. Erre válaszul a párt alkotmányjogi panasszal élt.⁸ Az alkotmánybírószág az 1994-es „Auschwitz-hazugság” (*Auschwitzlüge*) néven ismertté vált

3 Bundesamt für Verfassungsschutz, 2022.

4 Brugger, 2003, 14–16. o.

5 Glaun, 2021.

6 BGH, 15.03.1994 – 1 StR 179/93

7 Die Tageszeitung, 1994.

8 Levine, 2018, 1325. o.; Zakariás, 2014, 107–109. o.

ügyben⁹ úgy érvelt, a véleményeket az egyénnek az állítása tartalmához való szubjektív viszonya alakítja, amikre az állásfoglalás, véleményezés eleme a jellemző. Ezek védelmét nem érinti azok igazságtartalma vagy racionalitása, sem pedig a formája, így az éles vagy sértő megfogalmazás. Ugyanakkor ez nem igaz a tényállításokra, amelyek a megnyilatkozásnak a valósággal való objektív kapcsolatára helyezik a hangsúlyt. Az alkotmánybíróság álláspontja szerint a tényállítások védelme ott ér véget, ahol azok semmivel sem járulnak hozzá az alkotmányosan védett véleményalakításhoz. Így a szándékosan vagy igazoltan téves hamis tényállítás nem tartozik a véleményszabadság védelmi körébe. A bíróság továbbá mindezt az emberi méltóság, illetve az általános személyiségi jog keretébe is helyezte.¹⁰

A döntés eredményeként még ebben az évben elfogadták az uszítás új tényállását, amely már egyértelműen tartalmazta az „egyszerű holokauszttagadás” bűncselekményét is.¹¹ Nagy társadalmi támogatottsága ellenére sokan ellenezték a döntést, például a Szövetségi Alkotmánybíróság leköszönő bírója is, aki szerint a militáns demokráciának nem szabad „mártírokat kreálnia”.¹² Más érvelés szerint egy demokratikus jogállamban nem szabadna a törvényeknek meghatározniuk, ki mit állít a történelemről.¹³

Az uszítás (4) bekezdés szerinti nácizmust éltetésére vonatkozó tiltását 2009-ben vizsgálta az alkotmánybíróság.¹⁴ Az ügy alapját egy alkotmányjogi panasz képezte, amelyet azután nyújtottak be, hogy Wunsiedel városa 2005-ben betiltotta az ott évente szervezett megemlékezést, amit a nürnbergi perben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt Rudolf Hess egykori náci vezető emlékére tartottak. Az StGB 130. szakasz (4) bekezdést az alkotmánybíróság annak ellenére alkotmányosnak találta, hogy azt nem az alaptörvény 5. szakasz (2) bekezdése szerinti véleménynyilvánítás szabadsága alóli kivételek körében alkották meg. A bíróság úgy érvelt, a közbéke fenntartása ebben az esetben legitim alapja a korlátozásnak, tekintettel a nemzetiszocialista rendszer bűneinek mértékére és természetére.

Érdeemes még megemlíteni azt a szintén 2009-es alkotmánybírósági ítéletet,¹⁵ amely során egy állatvédő szervezet nyújtott be alkotmányjogi panaszt, miután a rendesbírók elmarasztalták, mert egy figyelemfelkeltő kampány során az állatokkal való

9 BVerfGE 90, 241 – Auschwitzlüge, 1994. április 13-i ítélet

10 Zakariás, 2014, 109. o.

11 Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches, der Strafprozeßordnung und anderer Gesetze (Verbrechensbekämpfungsgesetz), BGBl. I S. 3186.

12 Der Tagesspiel, 2008.

13 Deutschlandfunk, 2007.

14 BVerfGE 124, 300 – Rudolf Heß Gedenkfeier, 2009. november 4-i ítélet

15 BVerfG, 1 BvR 2266/04 vom 20.2.2009

bánásmódot a holokauszt borzalmaihoz hasonlították plakátjaikon. A rendesbíróság azon az alapon jutott az elmarasztalásra, hogy az összehasonlítás sérti az áldozatok és túlélők emberi méltóságát, és a német jogrendszerben ez a jog korlátozhatatlan, és mivel azzal szemben csak az állatvédő szervezet véleménynyilvánítási szabadsága áll, így nincs helye mérlegelésnek. Az alkotmánybíróság, bár helytelennek ítélte ezt a vizsgálatot, mégsem fogadta be a panaszt, mondván, hogy a megfelelő módon elvégzett vizsgálat is erre az eredményre jutna. Az alkotmánybíróság szerint ugyanis az emberi méltóságot nem sértették a plakátok, hiszen azok pont a szenvedést hangsúlyozták ki, és nem alacsonyították le a rajta szereplő embereket. Ugyanakkor a plakátok személyiségi jogot sértettek az állati és emberi szenvedés egy szintre helyezésével, elbagatellizálva ezzel az előbbit.¹⁶

2. A kibermegfélemlítés szabályozása

Németországban eddig még nem alkottak meg külön bűncselekményi tényállást a kibermegfélemlítésre. Ugyanakkor a hatályos német jogban több olyan tényállás is található, amely ennek egyes megjelenési formái esetén alkalmazható. A sértések, fenyegetések vagy a képek és videók mobiltelefonon vagy számítógépen történő, látszólag ártalmatlan terjesztése súlyos következményekkel járhat az elkövető(k) számára.

A német szakmai diskurzusban a kibermegfélemlítés (*Cyberbullying*) fogalma mellett, annak mintegy szinonimájaként használják a szintén angol eredetű *Cybermobbing* szót is. Emellett gyakran használt terminológia még az online zaklatás is (*Cyberstalking*).¹⁷ Ez gyakorlatilag megfelel az idehaza használt fogalomrendszernek, bár úgy tűnik, itt a szakmai diskurzusban jobban elhatárolásra került a két fogalom, a nemzetközi sztenderdeknek megfelelően.

Az StGB-ben található következő bűncselekményi tényállások alkalmazhatók a kibermegfélemlítés egyes megjelenési formáira:¹⁸

- a) zaklatás (Btk. 238. szakasz);
- b) sértés (StGB 185. szakasz);
- c) rágalmozás (StGB 186. szakasz);
- d) becsületsértés (StGB 187. szakasz);
- e) mondott szó bizalmosságának megsértése (StGB 201. szakasz);

---

¹⁶ Salát, 2009.

¹⁷ Schenk, 2020, 274. o.

¹⁸ Schenk, 2020, 290. o.

- f) az élet legszemélyesebb szférájának megsértése képfelvételek révén (StGB 201a. szakasz);
- g) kényszerítés (StGB 240. szakasz);
- h) fenyegetés (StGB 241. szakasz);
- i) erőszak ábrázolása (StGB 131. szakasz).

2.1. Zaklatás

Az StGB 238. szakasza szerinti zaklatás (németül *Nachstellung*) hasonlóságot mutat a magyar zaklatás tényállásával. A törvény szövege szerint, ha valaki engedély nélkül követ másokat olyan módon, amely alkalmas arra, hogy komolyan korlátozza az adott személy életvitelét azáltal, hogy tartósan vagy rendszeresen

- a) a másik személy fizikai közelségét keresi;
- b) megkísérli felvenni a kapcsolatot az érintett személlyel telekommunikációs vagy egyéb kommunikációs eszközzel vagy harmadik feleken keresztül;
- c) visszaél az érintett személy személyes adataival és
  - árukat vagy szolgáltatásokat rendel meg számukra, vagy
  - kiadja harmadik feleknek, hogy kapcsolatot teremtsenek vele;
- d) az érintett személyt saját maga, valamely hozzátartozója vagy egy másik, hozzá közel álló személy életének, testi épségének, egészségének vagy szabadságának sérelmével fenyegeti;
- e) az StGB 202a., 202b. és 202c. szakasza szerinti adatokhoz való jogosulatlan hozzáférés, illetve adathalászat bűncselekményt követ el az érintett személy, valamely hozzátartozója vagy más, hozzá közel álló személy terhére;
- f) az érintett személyről, hozzátartozójáról vagy más, hozzá közel álló személyről készült képet terjeszt vagy tesz a nyilvánosság számára hozzáférhetővé;
- g) olyan általa készített tartalmat terjeszt vagy tesz hozzáférhetővé a nyilvánosság számára, amely alkalmas arra, hogy az adott személy becsületét csorbítsa vagy a közvéleményben lejárassa, vagy
- h) bármely hasonló cselekmény.

Mínősített esetként határozza meg a (2) bekezdés, ha

- a) a cselekmény a sértett, a sértett hozzátartozója vagy hozzá közel álló más személy egészségi károsodását okozza;
- b) a bűncselekmény a sértettet, a sértett hozzátartozóját vagy hozzá közel álló más személyt halál vagy súlyos egészségkárosodás veszélyének teszi ki,
- c) legalább hat hónapon keresztül tart a zaklatás;

- d) az adatokhoz való jogosulatlan hozzáféréshez, illetve adathalászathoz valamilyen számítógépes programot használ, amelynek célja digitális kémkedés mások után;
- e) a jogosulatlanul megszerzett adatokat felhasználja ahhoz, hogy becsületsértő tartalmat készítsen;
- f) az elkövető elmúlt huszonegy éves, az áldozat pedig tizenhat év alatti.

Súlyosabbnak minősül a (3) bekezdés alapján, ha az elkövető az érintett személy, hozzátartozója vagy hozzá közel álló személy halálát okozza. A bűncselekmény alap tényállását csak magánindítványra lehet üldözni vagy olyan különleges közérdek meglete esetén, amely az *ex officio* beavatkozást szükségessé teszi.

A zaklatást a közvélemény sokáig gyakran nem ismerte el jogi szabályozást igénylő bűncselekményként, ennek megfelelően a tényállás a német Büntető törvénykönyvben meglehetősen új. 2002-ben lépett hatályba az erőszak elleni védelemről szóló törvény (*Gewaltschutzgesetz*), amely jelezte, hogy a jogalkotó felismerte: a családon belüli erőszak megelőzése érdekében modernizálni kell a német jogot. A törvény jelenleg négy szakaszból áll, és célja, hogy megerősítse az áldozatnak az elkövetővel szemben a polgári peres eljárásokban fennálló követeléseit, és emellett előmozdítja a jogsértések büntetőjogi szankcionálásának lehetőségét. A törvény volt egyébként az első és egyetlen olyan jogi rendelkezés, amely a zaklatásnak minősülő cselekményeket először rendelte büntetni. Mindazonáltal a jogalkotó hamarosan úgy ítélte meg, hogy ez önmagában nem elegendő a zaklatás áldozatainak védelmére, ezért a német Büntető törvénykönyvet módosították a zaklatás tényállásának megalkotásával. Ez a módosítás 2007 márciusában lépett hatályba.¹⁹

A bűncselekmény két ténybeli előfeltétellel bír, nevezetesen, hogy az elkövető ténylegesen zaklassa az áldozatot (*Nachstellung*), valamint a cselekvés tartós legyen (*Beharrlichkeit*). A német törvényhozás hivatalos indoklása szerint a tartósság folyamatos vagy ismétlődő magatartást feltételez, amely nem pusztán ismétlődés. Sokkal inkább az szükséges, hogy a szóban forgó cselekmény bizonyos fokú tartósságot és a törvényi tilalom iránti nagyfokú közömbösséget mutasson, ami egyúttal a további bűncselekmények elkövetésének fokozott veszélyét is jelzi. Szükséges továbbá, hogy az elkövető ne csak a sértett ezzel ellentétes akaratát semmibe véve cselekedjen, hanem az is, hogy ne álljon szándékában a magatartás jövőbeni megváltoztatása.²⁰

---

¹⁹ Ropers et al., 2020, 788. o.

²⁰ Ropers et al., 2020, 789. o.

A jogalkotó szerint a bűncselekmény másik ténybeli előfeltétele, hogy a zaklatás cselekményének jogellenesnek kell lennie. Ez azt jelenti, hogy a sértett, illetve a hivatalos vagy magánjogi jogosultság vagy engedély alapján eljáró személy kifejezett vagy hallgatólagos beleegyezése kizárja az elkövető felelősségét. A zaklatás csak szándékosan követhető el. A zaklatás eredetileg elfogadott szöveg szerint eredmény-bűncselekmény (*Erfolgsdelikt*), az elkövetésének a sértett életébe történő erőszakos beavatkozást kell eredményeznie. Ez akkor állapítható meg, ha a sértettnek az elkövető zaklatása következtében meg kell változtatnia megszokott életmódját. Ez például azt jelenti, hogy a sértett ritkán hagyja el a házat, csak védőintézkedések mellett távozik, aktívan elkerül bizonyos helyeket, korlátozza a társadalmi kapcsolatokat, vagy szélsőséges esetben úgy érzi, hogy kénytelen elköltözni vagy munkahelyet változtatni. A kár akkor súlyos, ha objektíve jelentős terhet ró a sértettre, amely jelentősen meghaladja az átlagos, rendszeresen elfogadható vagy észszerű mértékű kárt. Ily módon a bűncselekmény eredeti formájában nem védte sem azokat, akik túlságosan szoronganak, sem pedig azokat, akiket a zaklatás alig befolyásol.²¹

A zaklatás bűncselekményét 2017-ben megváltoztatta a jogalkotó. Míg korábban eredmény-bűncselekmény volt, az új jogszabály értelmében a pusztán az áldozat életvitelét sértő cselekmény – függetlenül az eredménytől – elegendő lehet a tényállás szerűséghez. A zaklatás ezért azóta immateriális bűncselekmény (*Eignungsdelikt*), vagyis a magatartás tanúsítása önmagában elegendő a tényállás megvalósításához. Erre a változtatásra azért volt szükség, mert nem lehet elvárni a sértettől, hogy a zaklatás hatására minden esetben változtasson az addigi életvitelén, ez a fajta szabályozás pont ellentétes azzal a védelemmel, amit a tényállás nyújtani kíván.²²

A tényállás 2002-es megalkotása óta számos kritika tárgya. Például akadnak olyanok, akik szerint szükségtelen a tényállásban szereplő, többnyire csak zavaró, háborgató cselekmények kriminalizálása. A kritikusok szerint ez a fajta szimbolikus jogalkotás és jogalkotói aktivizmus csak erodálja a büntetőjog *ultima ratio* jellegét. Kritika érte azt is, hogy a tényállás nem felel meg a normavilágosság alkotmányos elvének. Így például nem kerül pontos definiálásra a tartósság kritériuma a normaszövegben. A legkomolyabb kritika ezen a téren azonban a „bármely hasonló cselekmény” fordulatot érte. Mások azzal érvelnek, hogy az értelmezést igénylő jogi fogalmak, valamint az általános klauzulák általában nem tiltottak a büntetőjogban, és hogy – különösen a zaklatás elleni jogszabályok esetében – ez az absztraktság szükséges az egyedi eset összes sajátosságának megragadásához.²³

21 Ropers et al., 2020, 789–790. o.

22 Ropers et al., 2020, 793. o.

23 Ropers et al., 2020, 791. o.

Az internetes zaklatás és a kibermegfélemlítés igen nagyfokú egyezést mutatnak. Mindkét viselkedéstípus tartós, ismétlődően valósul meg, nem korlátozódik a magánéletre vagy a munkahelyi/iskolai érintkezésre, nagyszámú egyéni cselekvéssel kerül rá sor, amelyek jelentős pszichikai terhelést jelentenek a sértett számára, és tartósságuk miatt hosszú távon az életszínvonalat rontják. Azonban a kibermegfélemlítés esetén mindig több személy érintett (egyszerű figyelőként), míg a zaklatásnál ilyen követelmény nincs. További különbség még, hogy míg a zaklatás esetén lényeges elem, hogy az elkövető kapcsolatot kíván teremteni a sértettel, addig ez nem jelenik meg a kibermegfélemlítés esetén, amely nagyon gyakran az érintett háta mögött, pl. zárt csoportokban (is) zajlik.²⁴

2.2. Sértés, rágalmozás, becsületsértés

A rágalmozás és becsületsértés hazánkhoz hasonlóan bűncselekménynek számít a német jogban is. A rágalmozás és a becsületsértés egyaránt az úgynevezett becsületbeli bűncselekmények kategóriájába tartozik a német jogban. Ezek a büntetőjog részét képezik azon egyszerű oknál fogva, hogy a jogalkotó meg akarja védeni polgárai becsülethez való jogát.

Az StGB 185. szakasza szerint a sértés (*Beleidigung*) alaptényállása nyilvánosan, gyűlésen vagy tartalom terjesztésével követhető el, míg a tettlegesség útján történő elkövetés minősített esetként jelenik meg. Az StGB 186. szakasza szerinti rágalmozást (*üble Nachrede*) követ el, aki olyan tényt állít vagy terjeszt mással kapcsolatban, amely őt feltehetően negatívan vagy lealacsonyítóan állítja be, ha ez a tény nem bizonyított. Minősített esetként jelenik meg, ha a cselekményt nyilvánosan, gyűlésen vagy tartalom terjesztésével követték el.

A sértés előfeltételeként mindig szükséges egy sértő kijelentés. Ezek az állítások lehetnek vélemények, valamint valótlan vagy bizonyíthatóan valótlan tényállítások. Amennyiben véleménynyilvánításról van szó, az StGB 185. szakaszát mindig külön meg kell vizsgálni. A hétköznapi gyakorlatban azonban nem mindig könnyű megkülönböztetni a véleménynyilvánítást a ténymegállapítástól. A sértés azt is feltételezi, hogy az közvetlenül a kifejező személytől a címzetthez jut el. Amennyiben a kijelentés harmadik személynek szól, általában a rágalmozás bűncselekménye teljesül.²⁵

---

²⁴ Preuss, 2019, 101–102. o.

²⁵ Verleumdung und üble Nachrede im Strafrecht. Elérhető: <https://www.strafrechtsiegen.de/verleumdung-und-ueble-nachrede-im-strafrecht/> (Letöltve: 2022. június 10.)

A rágalmazás esetén szükséges, hogy egy tényre vonatkozó közlés történjen. Ez minden olyan körülmény, amely bizonyítható. Az állítólagos ténynek rágalmazónak kell lennie. Nem kell azonban, hogy konkrét becsmérés történjen. A ténynek egy harmadik személyre kell vonatkoznia, azaz a kijelentés címzettje és a becsmért személy nem lehet ugyanaz.

A Btk. 187. szakasza szerinti becsületsértés (*Verleumdung*) akkor követhető el, ha valaki egy harmadik személynek valótlan tényt vagy állítást közöl egy másik személyről, amely alkalmas arra, hogy a sértett becsületét csorbítsa, a közvéleményben lejárassa vagy hitelét veszélyeztesse. Ennek a valótlan ténynek vagy állításnak azonban alkalmasnak kell lennie arra, hogy azt a személyt, akiről valótlan tényt vagy állítást állítanak, becsméreljék vagy más módon lealacsonyítsák. A bűncselekmény másik lényeges feltétele, hogy az elkövető tudjon arról, hogy a tény vagy állítás ténylegesen valótlan. A valótlan tények terjesztését szigorúan meg kell különböztetni a pusztá állításoktól. Előbbi tényközlésként jelenik meg, mások tudására hivatkozással, míg utóbbi esetén saját tudásra történő hivatkozással történik az információ átadása.²⁶ Minősített esetként jelenik meg, ha az elkövetésre nyilvánosan, gyűlésen vagy tartalom terjesztésével kerül sor.

A sértés és a becsületsértés közötti fő különbség a tényállítás mikéntjében rejlik. A sértés alatt a sértő ítélet közlését, míg a becsületsértés alatt a becsületsértő tények harmadik féllel való közlését értjük. Ez magában foglalhat olyan rágalmazó tényeket a múltból vagy a jelenből, amelyekről azonban közelebbi vizsgálat során bebizonyosodhat, hogy nem igazak. A sértés mindig egy szubjektív, egyéni értékelés, illetve személyes jellegű következtetés, amely nem bizonyítható.²⁷

Az StGB 190. szakasza lehetőséget teremt a vádlottnak arra, hogy az állítása igazát bizonyítani tudja a bíróság előtt. Erre kizárólag büntetőítélet alapján van lehetőség, ha a bűncselekmény sértettjét a tényállítás vagy annak terjesztése előtt jogerősen elítélték. Az igazság bizonyítása viszont kizárt, ha a sértett személyt az állítás vagy a terjesztés előtt jogerősen felmentették. Ugyanakkor a 192. szakasz kimondja, hogy a tényállítás igazának a bizonyítása egy rágalmazási ügyben önmagában nem jelent büntetőjogi mentességet a sértés megállapítása alól, ha az elkövetés körülményei tényállásszerűek azon bűncselekmény esetén is. A Büntető törvénykönyv 194. szakasza (1) bekezdésének 1. mondata alapján a rágalmazás csak magánvádra üldözendő. A magánvád megtételére három hónapos határidő áll rendelkezésre. Ha azonban a rágalmazást nyilvánosan vagy

---

26 Verleumdung und üble Nachrede im Strafrecht

27 Verleumdung und üble Nachrede im Strafrecht

írásban követik el, akkor az StGB 194. szakasza (1) bekezdésének 2. mondata szerint hivatalból is sor kerülhet büntetőeljárás megindítására.²⁸

Látható, hogy a német jog összetett keretrendszert hozott létre a becsületet sértő bűncselekményekre. A kibermegfélemlítés vonatkozásában vizsgálva kijelenthető, hogy mindhárom bűncselekmény megállapítható lehet annak bizonyos aspektusai esetén. A sértés megvalósulhat a kibermegfélemlítés áldozatának közvetlenül szánt szubjektív, sértő közléssel, míg a rágalmazás és a becsületsértés pedig a róla harmadik személyeknek terjesztett (valótlan) tényállítással. A tényállások azonban egyáltalán nem értékelik a megfélemlítést, az már csak eredménye lehet az elkövetésnek, az alá-fölé rendeltségi viszony, az ismétlődés vagy folyamatosság pedig egyáltalán nem jelennek meg feltételként.²⁹

2.3. A személyes szférá védelme

A német büntetőjog két sajátos tényállással védi a személyes szférát: a mondott szó bizalmasságának megsértését (StGB 201. szakasz) és az élet legszemélyesebb szférájának képfelvételek révén történő megsértését (StGB 201a. szakasz) rendeli kriminalizálni. Az előbbi tényállás 1967. december 30-i hatálybalépéssel került be a Büntető törvénykönyvbe, míg utóbbit jelentős eltéréssel és a technológiai fejlődésre reagálva, 2004-ben alkották meg.

A mondott szó bizalmassága megsértésének tényállása az általános személyiségi jogot védi az alapvető jogok szintjén, konkrétan a kimondott szó pártatlanságának megőrzéséhez való jogot.³⁰ A bűncselekmény első alaptényállásának két elkövetési magatartása van, ha valaki jogosulatlanul:

- a) egy másik személy nem nyilvános beszédét rögzíti hanghordozón; vagy
- b) az így készült felvételt felhasználja, vagy harmadik fél számára hozzáférhetővé teszi.

A másik alaptényállás szintén két elkövetési magatartással bír, ha valaki jogosulatlanul:

- a) egy másik személy nem nyilvános beszédét lehallgató eszközzel lehallgatja, vagy
- b) nyilvánosan közli más személy nem nyilvánosan elhangzott beszédének az (1) bekezdés 1. pontja szerint rögzített vagy a (2) bekezdés 1. pontja szerint lehallgatott szövegét vagy lényeges tartalmát.

28 Verleumdung und üble Nachrede im Strafrecht

29 Parti, 2016, 118. o.

30 StGB § 201 In Albin Eser (szerk.): Strafgesetzbuch. Kommentar. Beck, 2019.

A „nem nyilvános” ebben a kontextusban a személyes vagy ténybeli kapcsolatok által behatárolt szűkebb körben elhangzott szó, vagyis bármely személy szóbeli gondolatnyilvánítása (azonban az éneklés pl. nem tartozik ide) védett, és ennek mikéntje nem számít, történhet akár élőszóban, magában beszélve vagy telefonon keresztül. Minden „hivatalos vagy szakmai környezetben elhangzott szó” is nem nyilvánosnak minősül. A nem nyilvános beszédet tartalmazó felvétel „rögzítése”, „lejátszása” és „hozzáférhetővé tétele” bűncselekmény. A jogellenesség törvényi felhatalmazással vagy a beszélő beleegyezésével – amely hallgatólagosan is megadható – kiküszöbölhető. Az ilyen beleegyezés általában akkor feltételezhető, ha a felvétel nem titokban készül, és a beszélő nem tiltakozik a rögzítés ténye ellen. Az így készült felvétel azonban még ebben az esetben sem használható fel vagy adható ki harmadik félnek további hozzájárulás nélkül.³¹ A gyakorlati alkalmazás kapcsán komoly kérdéseket vet fel a rendőri munka rögzíthetőségének kérdése.³²

A képfelvételekkel kapcsolatos tényállás három alaptényállással követhető el. Ebből az első, ha valaki:

- a) engedély nélkül képfelvételt készít vagy továbbít egy másik személyről, aki lakásban vagy a betekintéstől különösen védett helyiségben tartózkodik;
- b) engedély nélkül olyan képet állít elő vagy továbbít, amely egy másik személy kiszolgáltatottságát mutatja be;
- c) olyan fényképfelvételt készít vagy továbbít engedély nélkül, amely egy elhunyt személyt súlyosan sértő módon ábrázol;
- d) az előbbiekre szerinti bűncselekmény eredményeként készült képet felhasználja vagy harmadik személy számára hozzáférhetővé teszi; vagy
- e) ezt a képet tudatosan, engedély nélkül teszi hozzáférhetővé harmadik személy számára, és ezzel az 1. és 2. pontban leírtak esetében sérti az ábrázolt személy legszemélyesebb szféráját.

A második alaptényállás, ha valaki engedély nélkül harmadik személy számára hozzáférhetővé tesz egy másik személyről készült olyan fényképet, amely alkalmas arra, hogy az ábrázolt személy jó hírvének jelentős kárt okozzon. Ez ugyanezen feltevések mellett vonatkozik az elhunyt személyről készült fényképre is. Míg a harmadik

31 Michael Giesecke: Juristische Aspekte des § 201 StGB. Elérhető: https://www.michael-giesecke.de/methoden/dokumente/o3_datenerhebung/achtung/o3_ach_juristische_aspekte.htm (Letöltve: 2022. június 10.)

32 Sehl, 2021.

alaptényállás, amennyiben valaki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy meztelenségét ábrázoló képfelvételt

- a) előállít vagy felajánlja, hogy harmadik személy számára ellenszolgáltatás fejében előállít; vagy
- b) saját maga vagy harmadik személy részére, ellenszolgáltatás fejében szerez be.

Már a jogalkotási folyamat során számos médiajogi aktivista hiába próbálta megakadályozni a („paparazzi-paragrafusnak” is nevezett) tényállás bevezetését. A bűncselekmény egyes vélemények szerint az oknyomozó újságírást lehetetleníti el, hiszen a rejtett kamerás felvételek készítése most már kriminalizálásra került.³³ Ezen túlmenően az „élet legszemélyesebb szférája” és a „különösen védett helyiség” bűncselekményi fogalmi elemek teljesen újként jelentek meg a Büntető törvénykönyvben, amelyeket először az ítélkezési gyakorlatnak kell tartalommal kitöltenie.³⁴

A Szövetségi Bíróság egy 2020. júliusi határozatában kimondta, hogy az önfelvételek (vagyis szelfik) engedély nélküli továbbterjesztése is büntethető. A törvény szövege ugyanis nem tartalmazza azt a felvételt, hogy a képfelvételt a sértettől eltérő személy készítette.³⁵

A két tényállás kapcsán kijelenthető, hogy bizonyos esetekben alkalmazható kibermegfélemlítéses ügyekben. Annak áldozatáról ugyanis sokszor készítenek tudta nélkül felvételeket, amiket aztán terjesztenek a megfélemlítés részeként. Ugyanakkor dogmatikai szempontból a kibermegfélemlítés fogalmával meglehetősen kevés egyezést mutat a két tényállás. A megfélemlítés csak mint eredmény jelenik meg, ahogy az alá-fölé rendeltség és a rendszeresség sem jelenik meg mint tényállási elem.³⁶

2.4. További tényállások

Alkalmazható még az StGB 241. szakasz szerinti fenyegetés (*Bedrohung*), amelynek alaptényállása szerint, ha egy személyt illegális cselekménnyel fenyegetnek meg, amely ellene, hozzá közel álló személy ellen, szexuális önrendelkezése, testi integritása, személyes szabadsága vagy más, jelentős értéke ellen irányul, a büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés. Minősített esete a (2) bekezdés szerint, ha valakit bűncselekmény elkövetésével fenyegetnek meg, ekkor a büntetési tétel két évig terjedő szabadságvesztés.

33 Leyendecker, 2004.

34 Rahmlow, 2005.

35 BGH, Beschluss vom 29. Juli 2020, Az. 4 StR 49/20, NJW 2020, 3608.

36 Parti, 2016, 120. o.

A (4) bekezdés a nyilvánosság előtt, illetve a tartalom közzétételével történő elkövetést rendeli szigorúbban büntetni, amely az alaptényállás esetén két évig terjedő, a minősített esetben háromtól öt évig terjedő szabadságvesztés büntetést jelent.³⁷

Német szabályozási sajátosságként említhető az StGB 131. szakasza, vagyis az erőszak ábrázolása (*Gewaltdarstellung*), amelyet a törvény olyan tartalomként határoz meg, amely emberekkel vagy emberszerű lényekkel szembeni kegyetlen bánásmódot ábrázol olyan módon, amely ezeket az eseményeket dicsőíti vagy lekicsinyli, vagy a kegyetlen és embertelen aspektusokat az emberi méltóságot sértő módon ábrázolja. Az elkövetési magatartás

- a) ezen tartalmak terjesztése vagy nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele, 18 éven aluli személyeknek történő felajánlása, átadása vagy hozzáférhetővé tétele; vagy
- b) a tartalom hozzáférhetővé tétele telekommunikációs szolgáltatások vagy sugárzás segítségével 18 éven aluli személyek vagy a nagyközönség számára; vagy
- c) tartalmat gyárt, beszerez, szállít, tart, kínál, hirdet vagy importot vagy kivitel vállal annak 1. pont szerinti felhasználása vagy más személy általi felhasználása érdekében.

A (2) bekezdés értelmében ez a rendelkezés nem alkalmazható jelenlegi vagy történelmi eseményekről szóló beszámoló esetén.

3. A megelőzéssel kapcsolatos szabályozás és gyakorlat

2015-ben a 13 és 18 év közötti németországi fiatalok 18 százaléka nyilatkozott úgy, hogy áldozatként már átélt kibermegfélemlítést. A tanárokkal szembeni online megfélemlítés is jól ismert jelenség ma már. Egy 2018-ban végzett felmérés alapján a német felnőttek csaknem 30 százaléka volt érintett az internetes zaklatásban elkövetőként, áldozatként vagy megfigyelőként. Ugyanebben az évben a németországi kibermegfélemlítés áldozatainak 45 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a megfélemlítés munkakörnyezetében érintette őket.³⁸ Fontos kiemelni, hogy egy másik németországi felmérés szerint a kibermegfélemlítéses esetek csaknem 40 százaléka fél évnél tovább tartott.³⁹

---

³⁷ Mitsch, 2022.

³⁸ Preuss, 2019, 97. o.

³⁹ Preuss, 2019, 99. o.

Németországban nincsenek szövetségi szintű központi struktúrák a kibermegfélemlítés megelőzésére, és nincsenek kötelező érvényű normák, például tudományos értékelés a vonatkozó megközelítések minőségbiztosítására. Anja Schultze-Krumbholz pszichológus, aki részt vett a berlini médiahősök projektben, és régóta végez kutatásokat a témában, igen problémásnak gondolja ezt. Elmondása szerint „az összes oktatási intézmény iskolai szociális munkása kidolgozott már valamit a kibermegfélemlítéssel kapcsolatban, de senki sem tudja pontosan, hogy ez mennyire hatékony”.⁴⁰

Hessen tartományban egy médiapedagógusokból és szociológusokból álló csapat „médiahőssé” (*Medienhelden*)⁴¹ képezte ki a fiatalokat, akik mentorként tevékenykednek iskolájukban. Más tartományokban a tartományi médiahatóságok úgynevezett „mediamentor” (*Medienmentor*) programokat finanszíroznak. Itt idősebb diákok, akik egy képzésen vettek részt, érzékenyítik a fiatalabbakat a kibermegfélemlítés veszélyeire. A médiahősök-projekt egy elméleti megalapozással kidolgozott prevenciós beavatkozási program, amelyet Németországban fejlesztettek ki iskolai környezetben. A médiahősök-projekt a tervezett viselkedés elméletén és a zaklatás dinamikájának megértését célzó résztvevői szerepek megközelítésén alapul, és elsősorban az empátia előmozdításával, a definíciókkal, az internetes kockázatokkal és biztonsággal, valamint a jogi következményekkel kapcsolatos ismeretek nyújtásával, valamint a beavatkozás asszertív módszereinek előmozdításával igyekszik megelőzni a kibermegfélemlítést. A program két változatát dolgozták ki:

- a) egy hosszú változatot, amely tizenöt 45 perces foglalkozásból áll; és
- b) egy rövid változatot, amely négy 90 perces foglalkozásból áll, és amelyet egyetlen nap alatt kell végrehajtani.

A program értékelése kimutatta, hogy az hozzájárult a kibermegfélemlítés elkövetésének csökkentéséhez, valamint az empátia, a perspektívaképesség, az önbecsülés és a szubjektív egészség javulásához, különösen azok körében, akik a program hosszú változatában vettek részt.⁴²

A „klicksafe” az Európai Unió németországi tudatosságnövelő központja, amelyet a Rajna-vidék-Pfalz Médiahatóság koordinál, és Észak-Rajna-Vesztfália Médiahatósággal együtt valósít meg. 2008 óta a klicksafe koordinálja a Safer Internet Centre DE-t is, amely magában foglalja az eco, az FSM és a jugendschutz.net internetes forródrótokat,

40 When Social Media Become a Pillory. Goethe Institut. Elérhető: <https://www.goethe.de/en/kul/ges/20456247.html> (Letöltve: 2022. június 10.)

41 <https://www.medienhelden.info/>

42 Chaux et al., 2016, 158. o.

valamint a Nummer gegen Kummer segélyvonalat. A klicksafe-t az Európai Unió Digitális Európa programja (DIGITAL) finanszírozza.⁴³ Az eco és az FSM több mint 15 éve működtet forródrótokat az illegális és káros online tartalmak bejelentésére. A 2004 óta működő www.internet-beschwerdestelle.de közös weboldalon keresztül az eco és az FSM olyan kapcsolattartási pontot kínál az internetfelhasználók számára, ahol tájékozódhatnak az internet biztonságos használatáról és panaszokat nyújthatnak be.⁴⁴ A jugendschutz.net-et 1997-ben alapították az ifjúsági miniszterek az összes tartomány ügynökségeként, és közjogi felhatalmazással működik. Feladatait a kiskorúak médiavédelméről szóló államközi szerződés (JMStV) határozza meg.⁴⁵ Az oldal működtetői vizsgálják az internetet a gyermekekre és fiatalokra leselkedő veszélyek szempontjából. Olyan témákra összpontosítanak, mint az önvesszélyeztetés, a politikai szélsőségeség, a szexualizált erőszak, a zaklatás és a kibermegfélemlítés. Ha egy weboldalon a JMStV megsértését tapasztalják, kapcsolatba lépnek a szolgáltatóval vagy az önkéntes önszabályozás intézményével, és követelik a jogsértés megszüntetését.⁴⁶ Ha ez nem történik meg, akkor általában a Kiskorúak Médiavédelmi Bizottságához (KJM) továbbítják az ügyet. A Nummer gegen Kummer Németország legnagyobb, ingyenes, gyermekeknek, fiataloknak és szülőknek szóló telefonos tanácsadó szolgálatának ernyőszerkezete. Az egyesületet 1980-ban alapították, és 1994 óta bejegyzett nonprofit egyesületként működik Wuppertalban. A Nummer gegen Kummer két országos hálózatot épített ki tagjaival, és több mint 30 éve nyújt tanácsot és támogatást kisebb és nagyobb problémák esetén.⁴⁷

A kibermegfélemlítés leggyakrabban iskolai környezetben valósul meg, ennek megfelelően az iskola felelősségét erősíti a német büntetőjog azzal, hogy nemcsak a 18. évét be nem töltött sértett vagy törvényes képviselője kezdeményezheti a büntetőeljárás megindítását, hanem maga az iskola, a pedagógusok és a kortársak is, akik tanúi az eseménynek.⁴⁸

4. Szolgáltatók felelőssége

A 2015-ös európai migrációs válság eredményeként felerősödtek az idegenellenes hangok Németországban, különösen az online térben, amire Heiko Maas szövetségi igazságügyi miniszter igyekezett megfelelő súlyú választ találni, és egy akciócsoportot

43 <https://www.klicksafe.de/die-initiative>

44 <https://www.internet-beschwerdestelle.de/de/ueber-uns.html>

45 A jogi környezetről bővebben lásd: <https://www.jugendschutz.net/ueber-uns/rechtliche-grundlagen>

46 <https://www.jugendschutz.net/ueber-uns/was-wir-tun>

47 <https://www.nummergegenkummer.de/>

48 Parti, 2016, 137. o.

hozott létre az ilyen tartalmak eltávolítására. A 2016–17-ben gyűjtött adatok elemzése alapján arra jutottak, hogy a nagy közösségimédia-szolgáltatók csak meglehetősen nagy szórással tesznek eleget az ilyen tartalmak eltávolításának, és ez a szám tovább csökken, ha a 24 órán belüli eltávolítást nézzük. Bár a kutatás szakmaiságát érték kritikák, ez adta az alapját az új német szabályozás megalkotásának. A javaslat komoly politikai és civil ellenállásba ütközött, ám bizonyos kompromisszumokat követően a kormányzó szociáldemokrata-kereszténydemokrata koalíció megszavazta azt 2017 végén.⁴⁹

A *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* (a továbbiakban NetzDG) elfogadására 2017-ben került sor, Heiko Maas akkori szövetségi igazságügyi miniszter szorgalmazására, aki úgy ítélte meg, hogy a közösségimédia-platfomok fellépése a gyűlöletkeltő tartalommal szemben elégtelen. A törvény 1. szakasz (1) bekezdése úgy határozza meg a közösségimédia-platfomot, mint „platfomok, amelyek célja, hogy lehetővé tegyék a felhasználók számára, hogy bármilyen tartalmat megosszanak más felhasználókkal, vagy hogy az ilyen tartalmakat nyilvánosan elérhetővé tegyék”. Azok a hálózatok, amelyek meghatározott témák vagy felhasználók megszólítását célozzák, mint például az üzleti hálózatok, a szakmai és technikai platfomok, az online játékok és a kereskedelmi webhelyek, nem tartoznak a hatálya alá. A (2) bekezdés továbbá azt is kiköti, hogy a szabályozás a legalább kétmillió felhasználóval rendelkező hálózatokra vonatkozik, ez mindösszesen hét darab platfomot jelent Németországban. A (3) bekezdés felsorolja azon StGB-tényállásokat, amelyek alatt az illegális tartalmat érti, közte a betiltott szervezetek jelképeinek használatát, az uszítást, a fenyegetést, valamint a becsületsértést is.⁵⁰

A 2. szakasz alapján minden olyan szolgáltatónak félévente német nyelvű jelentést kell készítenie, amely legalább 100 bejelentést kap egy évben, ennek részleteit a (2) bekezdés tartalmazza. Ezt a jelentést jól láthatóan, könnyen felismerhetően és azonnal elérhető helyen kell elhelyezni a szolgáltató honlapján. A jogalkotó az átláthatóság mellett azzal is indokolta ezt a kötelezettséget, hogy így könnyebben nyomon követhető a törvény alkalmazásának hatékonysága.⁵¹

A 3. szakasz a beérkezett bejelentésekkel kapcsolatos szolgáltatói eljárást tartalmazza. Tartalmazza a bejelentett tartalom jogellenességének vizsgálatát, valamint annak szigorú határidőn (24 óra főszabály szerint az egyértelműen illegális tartalom esetén) belüli eltávolítását, amennyiben a jogellenesség beigazolódik. Ez a rész a törvény legtöbbet vitatott része, sokak szerint ugyanis ellentmond az európai uniós jognak. A jogi aggályok hatására a tervezethez képest a végső szövegbe beemelésre került az

---

49 Echikson–Knodt, 2018, 4–5. o.

50 Claussen, 2018, 118. o.

51 Claussen, 2018, 118. o.

önszabályozás aspektusa, ami azt jelenti, hogy a nem egyértelműen törvénybe ütköző tartalommal kapcsolatos döntés meghozatalára a szolgáltató felkérhet a törvény feltételeinek megfelelő független önszabályozó szervet.

Az eredeti szöveghez képest két nagy módosításra is sor került: 2021 elején beemelték a törvénybe a 3a. szakaszt, amely a szolgáltatókat kötelezi, hogy a bűncselekményt megvalósító illegális tartalmak esetén az eljárás megindításához szükséges adatokat az ügyészség számára adják át. A Google és Meta (Facebook) a Kölni Közigazgatási Bíróságon támadták meg a módosítást, amely 2022 márciusában kimondta a rendelkezés alkalmazhatatlanságát, mivel az megsérti a származási ország elvét.⁵² 2021 júniusában újabb nagyobb módosításra került sor, amely számos új rendelkezést emelt be (3b–3f. szakaszok) (a teljesség igénye nélkül például az érintett tartalom szerzője, illetve az el nem távolított tartalom jelentője kérheti a döntés felülvizsgálatát, pártatlan választott-bírószági testületek kerültek bevezetésre a felhasználók és a közösségi hálózatok közötti konfliktusok peren kívüli rendezésére, szintén bevezették az egyszerűsített bejelentést és adatok igénylését perindításhoz (becsületsértés és rágalmozás esetén) stb.).

A törvény a német telemediatörvény (*Telemediengesetz*) 14. szakaszának 3–5. bekezdését is módosítja, és adatvédelmi szempontból engedélyezi a tárhelyszolgáltatók (például a közösségimédia-szolgáltatók) számára, hogy a törvényben említett tartalommal kapcsolatos polgári jogi igények érvényesítése céljából személyes adatokat (a felhasználó és a szolgáltató közötti szerződéses kapcsolat létrehozása szempontjából lényeges adatokat és használati adatokat) adjanak át magánszemélyeknek. A magánszemélyek ezen közzétételi kérelmeinek jogalapja azonban más vonatkozó jogszabályokban, különösen a német Polgári törvénykönyvben található.⁵³

A törvényt sok kritika érte mind a vita során, mind az elfogadása óta. A Riporterok Határok Nélkül például úgy értékelte, hogy a törvény a sajtószabadsághoz és a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapvető jogokat súlyosan sérti. A szervezet félelmeit igazolva látta azáltal, hogy a későbbiekben Oroszország egy meglehetősen hasonló törvényt fogadott el, véleményük szerint az orosz nyelvű internet cenzúrázása érdekében.⁵⁴ A Human Rights Watch értékelése szerint a törvény „hibás”, hiszen túlzott mértékű cenzúrához vezethet. Ők is úgy értékelték, hogy a törvény veszélyes precedenst teremt más kormányok számára, amelyek szintén korlátozni kívánják az online beszédet azáltal, hogy a vállalatokat a nevükben cenzúrázásra kényszerítik.⁵⁵

52 LTO, 2022

53 Cyberviolence in Germany. Council of Europe. Elérhető: <https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/germany>

54 <https://rsf.org/en/russian-bill-copy-and-paste-germany-s-hate-speech-law>

55 <https://www.hrw.org/news/2018/02/14/germany-flawed-social-media-law>

Elmondható, hogy valóban komoly problémát jelent az, hogy a törvény nem tartalmaz rendelkezéseket a népszerűtlen véleményt megjelenítő, ugyanakkor a szólásszabadság védelmét élvező kijelentésekre. Ez ugyanis oda vezet, hogy a bejelentés hatására – mivel csak az eltávolítás megtagadását rendeli büntetni a törvény – a közösségimédia-szolgáltató inkább hajlamos lesz eltávolítani törvénybe ütköző véleményeket, semmint vállalja a büntetés kockázatát. Ezáltal olyan hangok is elnémításra kerülhetnek, amelyek nem gyűlöletkeltőek, csupán szokatlanok vagy elutasítottak.

5. Összefoglalás

Látható, hogy Németországban meglehetősen alapos szabályozás alakult ki a gyűlöletbeszéd vonatkozásában. Ebben a történelmi előzményeken – mint a nácizmus korszaka – túl szerepet játszik az is, hogy a német szövetségi kormány mindenkori prioritásai közé tartozik a szélsőjobboldal elleni fellépés. Ez ugyanakkor sajátos aszimmetriát szül, hiszen a szélsőbaloldali gyűlöletbeszéd vagy népirtástagadás kevés állami figyelmet kap. A német Büntető törvénykönyv, az StGB rendelkezései alapvetően a csoporttal szembeni gyűlöletre szítást rendelik büntetni, ugyanakkor az állami fellépésre lehetőséget teremtenek a kollektív becsületsértés elleni rendelkezések is.

A német bírói gyakorlat meglehetősen gazdag, különösen a holokauszttagadás vonatkozásában, amelyet a német gyakorlatban „Auschwitz-hazugság” néven ismernek. A szabályozás nagy hibája volt, hogy az „egyszerű” holokauszttagadást (tehát csak a tények kétségbevonását) nem rendelte büntetni, csak annak „minősített” változatát (amikor az illető egyúttal azonosul a náci faji politikával). A Szövetségi Alkotmánybíróság 1994-es döntésében, amelyet David Irving „revizionista” történésszel kapcsolatos ügy alapján hozott meg, úgy ítélte, hogy ez nem elegendő védelmi szint, és a jogszabály is ennek megfelelően változott meg a későbbiekben.

A kibermegfélemlítés szabályozása kapcsán megállapítható, hogy az StGB nem tartalmaz önálló tényállást a jelenség kriminalizálására. Egyes megjelenési formáira azonban alkalmazhatók más tényállások, így a zaklatás, a sértés, rágalmozás, becsületsértés, a mondott szó bizalmosságának megsértése, az élet legszemélyesebb szférájának megsértése képfelvételek révén, a kényszerítés, a fenyegetés és az erőszak ábrázolása. Ezek közül a legnagyobb fokú hasonlóságot a zaklatás mutatja, amelyet elsősorban a kiberkövetés (*cyberstalking*) kriminalizálásra alkottak meg 2007-ben. A tényállás nagy változáson ment keresztül, hiszen 2017-ben megváltoztatták, hogy ne eredmény-bűncselekmény legyen, hanem önmagában a magatartások tanúsítása is elegendő legyen a

tényállásszerű elkövetéshez. Ennek ellenére még mindig számos bizonytalanság van a tényállás körül, ami sok kritikára ad okot.

A megelőzés terén érdemes kiemelni az egységes, szövetségi szintű fellépés hiányát, ami miatt meglehetősen töredezett a kialakult gyakorlat. Számos program futott azonban, elsősorban tartományi szinten, így például a Médiahős és Médiamentor programok, ahol a diákok megfelelő kiképzése, majd bevonása a megelőzésbe és segítségnyújtásba volt a fő fókusz. A kibermegfélemlítés online bejelentésével, segítségnyújtással és a fiatalok támogatásával számos weboldal foglalkozik Németországban.

A szolgáltatók felelőssége vonatkozásában a legfontosabb kiemelni a közösségi-média-platformokra vonatkozó NetzDG-t, amelynek célja, hogy az egyébként az ilyen kérdésekben meglehetősen lomha közösségimédia-szolgáltatók időben fellépjenek a gyűlöletkeltő tartalmakkal szemben. A meglehetősen szigorú törvény szerint gyűlöletkeltő vagy súlyosan sértő tartalmakat igen rövid határidő mellett kell eltávolítani a platformok üzemeltetőinek, különben komoly pénzbírsággal sújthatók. A törvény meglehetősen sok kritikát kapott elfogadása óta a különféle digitális jogvédő szervezetektől és aktivistáktól, amelyek sürgősen korlátozónak tartják. Ugyanis a törvény semmiféle büntetést nem helyez kilátásba, ha a szolgáltatók olyan tartalmat távolítanak el, amely nem ütközik törvénybe, így vitás esetben inkább a törlés mellett fognak dönteni.

Irodalomjegyzék

- Bundesamt für Verfassungsschutz (2022) Rechtsextremismus: Symbole, Zeichen und verbotene Organisationen [Online]. Elérhető: https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/rechtsextremismus/2022-02-rechtsextremismus-symbole-zeichen-organisationen.pdf?__blob=publicationFile&v=2 (Letöltve: 2022. június 10.)
- CHAUX, E. et al (2016) 'Effects of the Cyberbullying Prevention Program Media Heroes (Medienhelden) on Traditional Bullying', *Aggressive Behavior*, 42(2), 157–165. o.
- Der Tagesspiegel (2008) *Holocaust-Leugner nicht bestrafen* [Online]. Elérhető: <https://www.tagesspiegel.de/politik/ex-verfassungsrichter-holocaust-leugner-nicht-bestrafen/1275952.html>. (Letöltve: 2022. június 10.)
- Deutschlandfunk (2007) *Historiker Jäckel: Holocaust-Leugner mit Ignoranz strafen* [Online]. Elérhető: <https://www.deutschlandfunkkultur.de/historiker-jaeckel-holocaust-leugner-mit-ignoranz-strafen-100.html>. (Letöltve: 2022. június 10.)
- Die Tageszeitung (1994) „Freibrief“ für Leugner des Holocaust? [Online]. Elérhető: <https://taz.de/!1571658/> (Letöltve: 2022. június 10.)
- ECHIKSON, W., KNOTT, O. (2018) 'Germany's NetzDG: A key test for combatting online hate', *CEPS Research Report 2018/9*. Elérhető: http://wp.ceps.eu/wp-content/uploads/2018/11/RR%20No2018-09_Germany's%20NetzDG.pdf. (Letöltve: 2022. június 10.)
- GLAUN, D. (2021) *Germany's Laws on Hate Speech, Nazi Propaganda & Holocaust Denial: An Explainer* [Online]. Elérhető: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/germanys-laws-antisemitic-hate-speech-nazi-propaganda-holocaust-denial/> (Letöltve: 2022. június 10.)
- LEVINE, D. (2018) 'Sticks and Stones May Break my Bones, But Words May Also Hurt Me: A Comparison of United States and German Hate Speech Laws', *Fordham International Law Journal*, 41(5), 1293–1334. o.
- LEYENDECKER, H. (2004) 'Gestutzte Pressefreiheit', *Süddeutsche Zeitung*, 2004. szeptember 3.
- LTO Legal Tribune Online (2022) *Zentrale Vorschriften des NetzDG unanwendbar* [Online]. Elérhető: <https://www.lto.de/recht/nachrichten/n/vg-koeln-6l127721-6l135421-netzdg-verstoss-unionsrecht-google-meta-meldepflichten/> (Letöltve: 2022. június 10.)
- MITSCHE, W. (2018) 'Der unmögliche Zustand des § 130 StGB', *Kriminalpolitische Zeitschrift*, 2018/4, 198–203. o.

- MITSCH, W. (2022) 'Der neugefasste Bedrohungstatbestand (§ 241 StGB)', *ZJS – Zeitschrift für das Juristische Studium*, 2022/2, 182–184. o.
- PARTI, K. 'A megfélemlítés (bullying) szabályozása Magyarországon és külföldön', *In Medias Res*, 5(1), 114–146. o.
- PÓCZIK, Sz. (2001) 'A gyűlöletbeszéd és holokauszttagadás szankcionálása a német nyelvű országokban' in Virág, Gy. (szerk.) *Kriminológiai tanulmányok* 48. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet
- RAHMLow, M. (2005) 'Einzelne Probleme des Straftatbestands der „Verletzung des höchstpersönlichen Lebensbereiches durch Bildaufnahmen“ (§ 201 a StGB)', *Höchst-richterliche Rechtsprechung zum Strafrecht*, 2005/3, 84–93. o.
- ROPERs, A., EBNER, V., BURGARD, S., ZUCKER, J., ERBER, M. (2020) 'German Anti-Stalking Legislation and Its Recent Changes', *German Law Journal*, 21(4), 787–798. o.
- SALÁT, O. (2009) 'A német Szövetségi Alkotmánybíróság a holokauszthasonlatra építő állatvédő kampányról', *Fundamentum*, 2009/2. 127–128. o.
- SCHENK, L. (2020) 'Was ist Cybermobbing?' in Böhmer, M., Steffgen, G. (szerk.) *Mobbing an Schulen. Maßnahmen zur Prävention, Intervention und Nachsorge*. Berlin: Springer.
- SEHL, M. (2021) 'Darf man Polizeieinsätze filmen?', *Legal Tribune Online* [Online]. Elérhető: <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/smartphone-polizei-beamte-einsatz-filmen-ton-staatsanwaltschaft-201-stgb-bverfg/> (Letöltve: 2022. június 10.)
- ZAKARIÁS, K. (2014) 'Az emberi méltóság védelme az „Auschwitz-hazugság”-gal szemben a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatában', *Acta Humana*, 2(1), 97–115. o.